

Якубовський І.В.

Київський національний університет будівництва і архітектури

ВІДОБРАЖЕННЯ В РАЙОННІЙ ПРЕСІ КИЇВСЬКОЇ ТА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ПРОБЛЕМИ ПРИЧЕТНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ ВЕРХІВКИ ДО ЗАХОДІВ ВЛАДИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР.

Мета дослідження статті полягає у з'ясуванні специфіки висвітлення на шпальтах районної преси Київської та Чернігівської областей різних форм причетності сільської верхівки до втілення в життя стратегій влади, спрямованих на створення механізму Голодомору 1932–1933 рр. Методологія дослідження передбачає поєднання джерелознавчого, контекстуального, проблемно-хронологічного, порівняльного аналізу. Наукова новизна статті визначається тим, що вперше з'ясовано інформаційний потенціал районної преси для дослідження специфіки підтримки частиною сільської верхівки заходів влади, що формували підґрунтя для виникнення Голодомору. Доведено, що районні газети активно висвітлювали позитивні для влади практики сільської верхівки, внаслідок чого набули значення ключового джерела з цієї проблематики. Висновки. Районна преса Київщини та Чернігівщини містить багатоплановий емпіричний матеріал про позитивні для влади практики діяльності частини управ колгоспів, сільських рад та активістів під час Голодомору. Однак він явно поступається повідомленням про різні форми пасивної протидії. Враховуючи, що районні газети мусили тримати баланс й були зацікавлені пропагувати саме зразки виконання на місцях хлібозаготівельних планів, формування насінневих фондів, мобілізації коштів, таке співвідношення однозначно свідчить про опозиційність величезної частини сільської верхівки. Інформаційний потенціал районних газет дозволяє простежити особливості підтримки частиною сільського активу зусиль влади включно з просопографічним рівнем проблеми. При цьому з'являється перспектива через дослідження множинності життєвого вибору сільської верхівки конкретних сіл вийти на закономірності створення там умов для вбивства голодом. А це вже корелюється з проблемою визначення рівня смертності від Голодомору.

Ключові слова: сільська верхівка, влада, Київська область, Чернігівська область, районні газети, Голодомор.

Постановка проблеми. Як складова сільського населення керівний прошарок, а також селяни, наведені у різний спосіб до членства в КП(б)У та ЛКСМУ, були безпосередньо причетними до втілення в життя задумів влади, спрямованих на організацію Голодомору 1932–1933 рр. Від цих груп суттєво залежав кінцевий результат й у сухому залишку – рівень смертності в кожному конкретному селі. Тому вони постійно перебували під прицілом влади, яка намагалася всіма способами добитися від них очікуваної віддачі. За таких обставин районні газети не просто не могли оминати сільський актив, а й повинні були поставити висвітлення позитивної для влади складової його діяльності в центр уваги. І це спонукало до постійної появи газетних публікацій про діяльність сільської верхівки в контексті реалізації стратегій влади щодо створення на селі умов несумісних із життям. Засади

інформаційного потенціалу районної преси формувалися саме під такою призмою. Відповідно її використання суттєво розширює можливості дослідження історії Голодомору. Зокрема, вкрай важливим є залучення матеріалів газет для з'ясування позиції сільської верхівки на території Київської та Чернігівської областей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на очевидну актуальність, вказана проблематика не зазнала системного дослідження. Матеріали районних газет Київської та Чернігівської областей не вивчалися як джерело дослідження життєвих стратегій сільської верхівки загалом та її зусиль з утілення курсу влади на надмірне вилучення зерна та вбивство голодом, зокрема. Історіографічній традиції притаманне лише вибіркове використання окремих газетних публікацій [3, с. 182–184; 14, с. 145–156]. Водночас зроблено низку цінних спостережень безпо-

середньо про позицію сільської верхівки в період Голодомору [1, с. 67–79; 2, с. 20–26; 16, с. 191–213].

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні специфіки висвітлення на сторінках районної преси Київської та Чернігівської областей різних форм причетності сільської верхівки до втілення в життя зусиль влади з організації Голодомору 1932–1933 рр.

Виклад основного матеріалу. Порівняно з іншими різновидами джерел саме районна преса закономірно містить найбільший масив повідомлень про конкретні практики сільської верхівки. Але матеріали районної преси були різноспрямованими. Одні газетні повідомлення пропагували позитивні для влади моменти, інші – таврували негативні. Показово що в усіх газетах Київщини та Чернігівщини баланс публікацій був явно на користь останніх. Кожна з таких публікацій зосереджувалася на викритті різного роду протидії з боку сільської верхівки, що, крім іншого, демонструвало редакцію у сприятливому світлі як невтомного борця за реалізацію поточної політичної лінії. При цьому виникає питання про те, наскільки публікації про позитиви для влади відображають кількісні та якісні характеристики таких випадків у кожному районі. Однозначну відповідь на це питання дати складно. Існує теоретична можливість, каталогізуючи матеріали преси, враховуючи кількість сільрад, з'ясувати питому вагу обох типів поведінкових стратегій сільської верхівки. Однак такі підрахунки все одно не можуть не бути приблизними, вони покажуть тенденцію, але не абсолютні показники. Крім того, виявлено випадки, коли виконання планів досягалось якраз у супереччю позиції сільрад чи правління колгоспів, завдяки районним уповноваженим чи діяльності надісланих буксирних бригад.

Наявний в районних газетах комплекс матеріалів про задовільну чи очікувану владою реалізацію в сільрадах і колгоспах спущених згори настанов фокусується на виконанні хлібозаготівельних планів 1931–1932 та 1932–1933 рр. і суміжних політично-господарських кампаній. Першість тут належить інформації про успішне завершення хлібозаготівлі як неодмінному атрибуту усіх районних газет. В умовах, коли хлібозаготівельні плани для більшості суб'єктів господарювання були нереальними, а завдання з виконання державної позики лише підсилювали зловісний для селянина ефект, поява таких відомостей по конкретних сільрадах і колгоспах переважно свідчить про те, що керівництво добровільно чи під тиском, але по факту підтримало курс влади. Надмірно вилу-

чивши хліб, воно створило умови для виникнення Голодомору. Подеколи газети містять повідомлення, які є додатковим аргументом на користь визнання того, що сільська верхівка доклала всіх зусиль для виконання плану. М'якший варіант полягав у тому, що ті ж такі суміжні матеріали газет свідчать про початкові спроби голів сільрад та колгоспів спустити справу на гальмах, однак у подальшому це керівництво піддалось тискові й вимушено реалізувало вимоги влади. Обидва підходи широко представлені в районній пресі.

Взагалі списки колгоспів, які виконували й перевиконували плани, були візитівкою кожної газети упродовж усіх кампаній, починаючи з осені 1931 р., що, зрозуміло, відкриває можливості для дослідження різних аспектів Голодомору, а не тільки поведінкових стратегій сільської верхівки. Аналогічно й преміювання окремих активних виконавців. Звертає на себе увагу, наприклад, випадок з бригадиром хлібозаготівельної бригади на ділянці «Закревщина» Тиницької сільради Бахмацького району. Про видану цій особі премію на суму 100 крб. з'явилася окрема постанова Бахмацького райвиконкому «Про преміювання бригадира хлібозаготівельної бригади тов. Струця» від 20 листопада 1932 р. [4, с. 1].

Кожна газета використовувала й такий шаблон як рапорти від імені сільрад та колгоспів про виконання планів. Ці документи обов'язково друкували на першій сторінці й виділяли поліграфічними засобами, щоб одразу кидалися в око. Здебільшого рапорти підписували голова, секретар партійного осередку та уповноважений, представлений райкомом КП(б)У, райвиконкомом чи господарською структурою районного масштабу. Інший варіант був у тому, щоб обійтися без уповноваженого, як-от у рапорті Новобасанського колгоспу «Пролетар» Бобровицького району про виконання станом на 19 лютого 1932 р. зустрічного плану на 101%. Підписантами тут були голова колгоспу Халімон та секретар партійного осередку Єременюк [6, с. 1]. Або в рапорті голови сільради с. Рудківка цього ж району про те, що колгосп «Червоний Борець» вже виконав зустрічний план в 30 центнерів і на честь річниці РСЧА висуває додаткове зобов'язання організувати червону валку на 17 центнерів хліба [6, с. 1].

Районна преса початку 1932 р. наповнена подібними зобов'язаннями сільрад і колгоспів про взяття зустрічних планів, їх виконання та заклики до так званого соціалістичного змагання з цього приводу. Без огляду на те, що відповідні ініціативи здебільшого були спущені «згори» й висувалися

«з-під палки», у випадку їхньої реалізації україн негативний ефект наступав незалежно від того, яким було моральне ставлення сільської верхівки.

У чистому вигляді «режисура» влади та її втілення місцях добре помітна на прикладі Малинського району. 18 лютого 1932 р. місцева газета опшасливила виснажених хлібозаготівлею селян повідомленням: «Малинський район висуває зустрічний план хлібозаготівель в 1000 тон», бо нібито є лишки. Й тут таки (!) вміщується повідомлення, що в с. Татарновичі голова сільради Костюченко та бригадир Мельниченко нібито вже уклали угоду з бригадирами Савчуком і Воловчуком про змагання за виконання зустрічного плану: за 3 дні викачати 110 пудів на вул. Обиходівській та 225 пудів по вул. Дідківській [10, с. 1]. Того ж дня «Колективіст Глухівщини» писав, що президія Фотевизької сільради висунула зустрічний план на 185 ц, а колгоспники почали додатково здавати хліб із домашніх сховищ. Наводився і список таких колгоспників та показники зданого хліба [9, с. 2]. 24 лютого бахмацька районна газета надрукувала замітку про зустрічний план в артілі «Жовтнева перемога» Курінської сільради. Ця артіль перевиконала план, здавши 180 ц хліба замість 98ц, і тепер висуває зустрічний план в 15 ц продовольчих культур [4, с. 1].

Не менш показовим є й повідомлення білоцерківської «Радянської ниви» вже з хлібозаготівельної кампанії 1932–1933 р., яке проливає світло на «кухню» взяття колгоспами й сільрадами на себе зобов'язань: «Провід колгоспів «Нове життя» (В. Новоселиця), ім. Якіра (В. Стави), «Більшовик» (Устимівка), «Ударник» (Мар'янівка II), «Червоний Маяк» (Лосятин), що дали урочисту обіцянку на розширеному пленумі РВК організувати маси на дотермінове виконання серпневого та річного планів хлібозаготівель та викликали на змагання інші колгоспи району, не здійснює своїх зобов'язань. Замість справжньої більшовицької організації хлібозаготівель провід цих колгоспів нахабно обдурює і районні організації й колгоспні маси» [5, с. 1].

Містять районні газети і матеріали про репресивні ухвали сільрад стосовно тих, хто відмовлявся здавати хліб чи відбирати його у селян. Приміром, Тарасівська сільрада Рокитнянського району у листопаді 1932 р. преміювала братів Івана та Миколу Бирюка на відповідно 15 і 25 крб., натомість клопоталася про виселення з села за відмову виконувати непосильний план Миколу Самару та Лазаря Давиденка [11, с. 2].

Зрештою, у газетах масово знайшла відображення і найзловісніша сторінка діяльності частини

сільської верхівки, пов'язана із застосуванням фізичного тиску на селян з метою змусити їх виконати хлібозаготівельний план. Подібні матеріали потрапляли на сторінки газет як відгомін лицемірної стратегії влади, поданої як боротьба з «порушеннями соціалістичної законності», «лівими закрутами», «правим опортунізмом». Географія охоплює всі без винятку райони, що відображає типовість явища а з іншого – запуск відповідної кампанії по всій Україні. Різновиди жорстокості, притаманні обом хлібозаготівельним кампаніям, вражають. Хіба, що кампанія 1932–1933 рр. призвела до масового вбивства голодом, тому фокусувала на себе увагу. Хоча звірств вистачало і під час хлібозаготівлі 1931–1932 рр., яка, позбавивши величезну кількість селян запасів зерна, відкрила шлях до Голодомору.

Наприкінці весни – в першій половині літа 1932 р. газети масово друкують постанови та супутні матеріали про «порушення революційної законності», як правило, порівнюючи все з добре відомою «драбівською справою». Наведено декілька промовистих прикладів. Тальнівська газета 10 січня 1932 р. бідкалася, що за декаду район виконав лише 0,8% плану, критикуючи голе адміністрування й наводячи приклади. Зокрема у с. Кайтанівці забирали хліб, виданий колгоспникам на трудовні [13, с. 1]. 26 січня вона ж писала про масові труси у с. Радчиха [13, с. 1]. Аналогічна ситуація склалася с. Водяне Шполянського району, а в с. Васильків комісія на чолі з Федором Бакалікою забирала в селян печений хліб та крупи [14, с. 1]. У с. Капустине Шполянського району член хлібозаготівельної комісії Андрій Гукало, як писала газета, коли приходив до чийогось двору, кричав і гамселив у хаті по столу, залякував селян, виганяв з хати заявляючи: «Коли так не можна робити, то нехай сам комсомол заготовляє хліб» [14, с. 1]. 5 січня 1932 р. місцева газета помістила промовистий матеріал, що навіть міліція забороняла у Шполі виселяти заможних селян та «дискредитовувала уповноваженого РПК» [14, с. 1].

У лютому 1932 р. у с. Дешки Богуславського району, за повідомленнями районної газети, голова сільради Тридід, уповноважений райвиконкому Загребельський, члени бригади Ф. Кліщак, І. Калініченко, О. Сидоренко «перекручують настанови», садять контрактантів на цілу добу в темну комору, плюють їм в обличчя, пускають цигарковий дим у рот, по хатах розвалюють печі та лежанки [7, с. 1]. А 17 лютого ця газета подала розгорнуту картину знущань над селянами одразу

в кількох селах району. Зокрема, в с. Закутинці голова колгоспу Купрієнко (він же голова буксирної бригади) влаштовував у селянських садибах справжні погроми: «Наприклад, нещодавно він взяв свою бригаду і пішов до члена колгоспу Костенка Гаврила, що має 70 років, забрав у нього увесь одяг, взуття та 30 фунтів борошна. Та крім того Курпієнко побив у хаті увесь посуд, миски та горшки. Забравши одяг у Костенка, Купрієнко ще й набив його, а потім пішов по селу роздавати одягу таким же п'яницям, як і сам». У згаданому вище с. Дешки голова колгоспу Горовенко «трусить нещадно все перевертає в хаті. Кричав, що змусить купувати хліб по 40 крб і виконати план». А 30 січня богуславська районна газета повідомляла про ухвали суду щодо сільського голови с. Синиці Чупира, який дозволяв бити контрактантів, арештовував їх і тримав при сільраді [7, с. 1].

Не менш жажливі знущання над селянами фіксує сквирська «Колективне село». Моторошна картина терору селян у с. Мовчанівці з боку голови управи колгоспу «Змичка» Тарасенка та голови сільради Пустовіта постає з розлогої статті, надрукованої 5 липня 1932 р. Посадовці проводили масові обшуки та вдавалися до побиття: «Тільки по одному кутку ці заправила побили щось до 20 колгоспників. Ось Тарасенко, підозрюючи Дмитрук Мотрю у крадіжці, звернув їй в'язи. В колгоспниці Кротов Явдохи Тарасенко, знайшовши квашені буряки, то крадені буряки, почав знущатися над нею, коли ж дочка почала кричати, він її збив... За будь-яку провину вони карали колгоспників штрафом, забирали різне майно, речі хатнього вжитку. За невихід на роботу колгоспників штрафували, забирали деяке майно». Крім того, посадовці відібрали в колгоспників худобу, зарізаючи на м'ясо для себе [12, с. 1].

Постанова президії Глухівського РВК від 27 березня 1932 р. «Про припущення грубих викривлень Черторизькою сільрадою» констатувала «припущення найгрубіших викривлень Черторизькою сільрадою, що виявилась в бійці та примушенні індивідуальників методами найгрубішого адміністрування усуспільнювати посів-матеріали» [9, с. 2]. А бориспільська районна газета надрукувала постанову місцевого райкому КП(б)У «Про партосередок села Сошникова», де в межах позірної кампанії влади з покарання порушників «соціалістичної законності», констатувалося, що цей осередок *«перекручував лінію партії, припускався масових трусів і наскоку не на куркуля, а на бідняка й середняка»*. У підсумку 8 з десяти членів виключили з партії [8, с. 1].

У Білоцерківському районі газета в кількох червневих числах ганила сільську верхівку за «ліві закрути» та порушення «революційної законності». 4 червня передовиця узагальнено визнавала: «Крім того, перегини в хлібозаготівлі підірвали кормову базу району. Методи хлібозаготівель тут багато були подібні до способів драбовських адміністраторів, що допускали сваволлю й самоправство. Ніякої масово політичної роботи серед колгоспників і трудящих одноосібників не проводили... Хлібозаготівлі проводили методами голого адміністративного тиску» [5, с. 1]. 9 червня газета друкувала постанову райкому КП(б)У від 6 червня, яка за «знущання над селянами під час хлібозаготівель, адміністрування над колгоспами разом з прокуратурою негайно притягти до партійної і судової відповідальності голову сільради с. Пинчуків т. Шевченка» [5, с. 1]. 12 червня було надруковано матеріал про результати слідства з приводу застосування репресій у с. Пинчуки. Слідство виявило, що Шевченко та його прибічники Ф. Павленко, Х. Павленко, С. Кузьменко «брутально поводитись з бідняками й середняками, систематично били, забирали с-г продукцію, привласнювали собі різні речі. Заборгованість куркульських господарств за податок та інше покривали коштом одноосібників – бідняків та середняків. Голова сільради Шевченко за сільвиконавців виключно призначав жінок і примушував їх до полових стосунків. Коли жінки від цього відмовлялися, Шевченко знущався з них і бив. Колишній уповноважений РНК Служавий замість того, щоб припинити ці неподобства, передати злочинців до суду – потурав Шевченкові та його прибічникам сам припускав викривлення політики партії» [5, с. 2].

Водночас районна преса фіксує непоодинокі випадки, коли представники сільська верхівки під час насильницького вилучення хліба привласнювали відібране у селян. Так, у с. Красногородка Богуславського району голова сільради Гоголя змолв для себе відібрані у селян 4 пуди пшениці, на загаль заявивши, що вона призначена для харчування бригад. Також разом із поплічниками забрав м'ясо та сало у тих, хто забивав свиней без дозволу сільради, говорячи, що продукти призначені на харчування дітей у школі [7, с. 1]. У Бобровицькому районі члени Осовецької сільради при вилученні майна у заможних селян забирали речі собі, не здавали до каси гроші, вилучені за продаж майна [6, с. 1]. 15 травня ця газета друкувала ухвалу суду з приводу звірств верхівки с. Свидовець. Там переселяли селян з одного кінця села в

інший, забирали майно навіть у тих, хто не мав боргів, під приводом усупільнення конфісковували різні крупи (пшоно, гречка) та борошно, привласнюючи собі; доволі часто накладали штрафи і тут же за їх несплату виносили більш-менш цінне майно з хати, били тих хто подавав скарги на подібні дії, калічили коней які перебували у власності селян. За це голова сільради кандидат у члени КП(б)У Степан Костюченко отримав 5 років ув'язнення, секретар кандидатської групи Олександр Сова – 1,5 роки; член президії сільради Федосій Чорнобай – 4 роки ув'язнення; студент Майнівського технікуму Іван Дяченко – 2 роки [6, с. 1].

Починаючи з серпня 1932 р., перелічені вище практики включно з цинічними судовими процесами проти перекутників політичної лінії влади перекочували до методів хлібозаготівлі з урожаю 1932 р. Про те, що лицемірство влади стосовно методів хлібозаготівлі продовжувало квітнути, надзвичайно виразно видно, наприклад, з тексту постанови Тальнівського райкому КП(б)У від 12 листопада, через чотири дні видрукуваній у місцевій газеті. У документі вживаються взаємовиключні настанови, адресовані рядовим виконавцям. З одного боку постанова таврує «голе адміністрування», наголошуючи, що «всякий лівацький заскок є ковинька на руку класовому ворогу». Лунає вимога викоринити зловживання, перераховуються такі в с. Майданець (нічні обшуки), Романівка (масове безспірне вилучення хліба у контрактантів), Кобриня Гребля (нічні виклики до сільради та арешти). Однак у сусідньому пункті ставиться пряма вимога застосовувати репресивні заходи до злісних не здавців хліба: «Поряд масово-політичної роз'яснювальної роботи до злісних ухильників та саботажників контрактантів застосовувати рішучі репресивні заходи та провадити моральний вплив, як-то: громадський бойкот лінією споживчої кооперації, чорні дошки в залюднених місцях. Судово-слідчим органам треба врешті рішуче взятися за виконання революційної законності, особливо застосовувати її до саботажників-зривачів плянових завдань господарсько-політичних кампаній» [13, с. 1]. До всього наступне число тальнівської газети закидає сільраді с. Мошурів те, що на території сільради «не застосовано зовсім репресивних заходів до злісних нездатчиків контрактації, не натиснуто як слід на глитая. Окремі партійці свідомо йдуть на поступки капіталістичним елементам села» [13, с. 1].

Газеті матеріали з приводу натхненного виконання верхівкою багатьох сіл хлібозаготівельних

планів із застосуванням репресій розпочинаються уже в серпні. Так, 21 серпня бобровицька районна газета інформувала про пропагандистське рішення суду з приводу наскрізної буксирної бригади, призначеної на весь район, члени якої «грубо нехтували лінію партії по відношенню до бідняцько-середнянського селянства с. Веприк та Свидовця, розтринькували вилучене в селян майно та проводили інші злочинні дії». 17 чоловік, перерахованих поіменно, отримали суворі покарання від 6 місяців примусової праці до 8 років ув'язнення [6, с. 1].

Зразком вбивчої для селян позиції сільської верхівки є інформація «Колгоспника Рокитянщини» від 28 листопада 1932 р. про репресії, застосовані в с. Тарасівці. Там доведений план не виконали одноосібники Данило Глиняний, Іван Будкевич, Євмен Козел, Тодось Капля, Марія Козел. Санкції, накладені безпосередньо в селі, повністю вписувалися в курс влади на товарний бойкот та режим «чорних дощок». «За ухвалою всіх сільських організацій їм оголошено бойкот аж до виконання ними своїх завдань. Жодна з сільських організацій та установ не буде обслуговувати цих контрактантів, які стали на бік класових ворогів і разом з ними зривають державні міроприємства. Окремо в споживчому товаристві позбавлено їх права купувати речі широкого вжитку доки не знімуть вони бойкоту, виконавши повністю свої завдання» [11, с. 1]. А постанова бюро Глухівського райкому КП(б)У від 14 квітня 1933 р. зазначала, що президія Березівської сільради та партосередок с. Берези відібрали у селян А. Луценка, М. Лук'яненка та Д. Трофименка землю, тягло, реманент, насіння, бо вони нібито відмовились обробляти і засівати рілля [9, с. 1].

Висновки. Районна преса Київщини та Чернігівщини містить багатоплановий емпіричний матеріал про позитивні для влади практики діяльності частини управ колгоспів, сільських рад та активістів під час Голодомору. Однак він явно поступається повідомленням про різні форми пасивної протидії. Враховуючи, що районні газети повинні були тримати баланс й були зацікавлені пропагувати саме зразки виконання на місцях хлібозаготівельних планів, формування насінневих фондів, мобілізації коштів, таке співвідношення однозначно свідчить про опозиційність величезної частини сільської верхівки. Інформаційний потенціал районних газет дозволяє простежити особливості підтримки частиною сільського активу зусиль влади включно з просопографічним рівнем проблеми.

При цьому виникає перспектива через дослідження множинності життєвого вибору сільської верхівки конкретних сіл вийти на закономірності

створення там умов для вбивства голодом. А це вже корелюється з проблемою визначення рівня смертності від Голодомору.

Список літератури:

1. Дровозюк, С. Поведінка сільських активістів пі час суцільної колективізації та Голодомору українського народу (1932–1933). *Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. ст. Праць. Київ: Ін-т історії України НАН України. 2007. Вип. 34. С. 307–315.*
2. Коваленко, О., Подкур, Р. Джерела дослідження настроїв населення Чернігівщини у 1920–1930-х рр. *Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції згори 1928–1938. Збірник документів матеріалів / упор. О. Коваленко, Р. Подкур, В. Васильєв, О. Лисенко. Чернігів, 2012. С. 10–27.*
3. Костів, М. Б. *Регіональна преса УСРР як інструмент комуністичної пропаганди на Чернігівщині (1929 – 1933).* Дис. на ступінь доктора філософії. Запоріжжя. 2021. 297 с.
4. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Прапор комуни». Бахмач. 1932. № 41–154.
5. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Радянська нива». Біла Церква. 1932. № 1–184.
6. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За суцільну колективізацію». Бобровиця. 1932 р. № 1–145.
7. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Шлях колгоспника». Богуслав. 1932 р. № 1–151.
8. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективіст», Бориспіль. 1932 р. № 1–124.
9. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективіст Глухівщини», Глухів. 1932, № 1–178).
10. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». Малин. 1932 р. № 1–149.
11. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колгоспник Рокитянщини». Рокитне. 1932. № 1–157.
12. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективне село». Сквиря. 1932 р. № 1–146.
13. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За суцільну колективізацію». Тальне. 1932 р. № 1–136.
14. НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Шлях колективіста». Шпола. 1932 р. № 1–154.
15. Папакін, Г. «Чорні дошки»: *Антиселянські репресії (1932–1933).* Київ: Інститут історії України, 2013. 412 с.
16. Романець, Н. *Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939).* Кривий Ріг: Видавець Роман Козлов, 2014. 456 с.

Yakubovskyy I.V. REFLECTION BY THE LOCAL MEDIA OF KYIV AND CHERNIHIV REGIONS THE PROBLEM OF COMPLICITY OF VILLAGE TOP TO THE AUTHORITY MEASURES AIMED TO THE HOLODOMOR OF 1932–1933

The article aims to research the reflection of the involvement of the Kyiv and Chernihiv regional village top to the realization of the authority strategies led to Holodomor of 1932–1933. The research methodology includes the combination of number of historical methods: comparative, source studies, contextual analyses, structural and functional analyses. The scientific novelty. The article is a pioneer research of the informational potential of local media regarding the supporting by part of the village top for authority measures which formed the mechanism of the Holodomor of 1932–1933. It was argued that the local media in the course of the Holodomor of 1932–1933. published a lot of articles and other notes about village top's practices which were positive for authority. Under this condition the media are important sources on history of existential choice of the different categories of the peasants. Conclusions. The local media of Kyiv and Chernihiv region contain representative empirical information related to the supporting by village top of the authority efforts aimed to the Holodomor of 1932–1933. However there is much less above-mentioned information than notes about different form of village top's passive resistance. Taking into account that the local media needed to propagandize the facts of the implementation of the grain procurement plan such correlation shows that majority of the village tops were opponent to the authority strategies. The informational potential of the local media will make it possible to research the practices of supporting by village top the authority measures. The results will be of interest to the perspective of the research of the village top's existential choice and of process of the creation Holodomor of 1932–1933.

Keywords: village top, directives, grain procurement, Kyiv region, Chernihiv region, local media, repression.